

PORAJAJOČA SE PISMENOST

v sklopu Šole za starše, dne 22. oktobra 2003 v Marjetici,
predavateljica: dr. Branka Jurišić

Predavanje se je začelo s komentarjem predavateljice, da nekateri starši forsirajo svoje otroke na področju opismenjevanja, drugi spet čakajo in prelagajo opismenjevanje na šolo. Ljudje smo danes slabo pismeni, ne znamo izražati svojih misli v pisni obliki. Zakaj je temu tako? Zato, ker tega nismo vajeni in smo obremenjeni z napakami ter smo se v procesu izobraževanja bolj posvečali obliki in manj kreativnosti v pisnem izražanju.

Otroke moramo spodbujati k branju in pisanju (naj »berejo in pišejo« recepte, listke za v trgovino, listke v banki - predvsem deklice rade »pišejo«). Dajmo jim v roke svinčnik in papir (kar sicer pedantni in revni starši delajo redkeje). Otroku ob tem postavimo meje - kako in kje sme pisati/risati. Igrajmo se s svojimi otroki, učimo jih govorne kulture. Lepo je, če tudi odrasli komu kdaj kaj lepega napišemo.

Trenutno je devetletka zelo na udaru, prepogosto starši kritizirajo šolo pred otroci. Je sicer nekaj novih, pa tudi negativnih stvari, vendar otroci morajo in lahko ohranijo radost otroštva.

Otroci berejo toliko kot jim berejo starši. Zanimivo, kako lahko otroka motiviramo za poslušanje, branje in pisanje. Ko otroci še poslušajo pravljice, mislijo, da slikice govorijo. Vedno znova nosijo iste knjigice, tako ponavljajo in se učijo jezikovnih povezav. Rednega branja (recimo 30 minut na dan - vsak dan) se kasneje ne da nadoknaditi. Merilo za to so neznane besede. Če otrok ne pozna 2 do 3 nove besede v besedilu, je to povsem v redu. Če pa jih ne pozna 2 do 3 na en stavek, je v težavah. Otroci se precejšen del svojega besednega zaklada naučijo žal tudi iz reklam.

Dovolila sem si kratek uvod. Nadaljnji tekst in grafične ponazoritve so izključno predloga predavateljice.

Je nov izraz, ki so ga strokovnjaki sprejeli v poznih 70-tih oziroma v 80-tih letih, ker so ugotavljali, da tradicionalna **pripravljenost za branje** – kot pogled na zgodnjo pismenost otrok – ni več sprejemljiva.

TRADICIONALNI POGLED NA BRANJE

- Pripravljenost na branje
- Predbranje
- Nekonvencionalno branje in pisanje
- Najprej je 'nič' – 'pripravljenost za' – potem je 'začetno branje'

POJEM 'PRIPRAVLJENOSTI'

- Začetek 19.stol. 'vstop v šolo'
- 1920 – testiranje/pripravljenost za branje
- 1930 – mentalna starost 6,5 let
- Rešitev nepripravljenosti = odložitev učenja branja ali odložitev šolanja
- Vaje so bile zelo malo (ali pa sploh ne) povezane z branjem
- Poišči enak lik, pobarvaj vse enake slike
- Vaje slušnega razlikovanja – pobarvaj vse slike, ki se začnejo z enakim glasom...
- Nepovezano učenje je značilno za 80-ta in 90-ta

SODOBNO POJMOVANJE

- Pismenost je dolgoročen proces
- To je kontinuiteta med zgodnjo pismenostjo (čečkanje, namišljeno branje) in konvencionalnim branjem in pisanjem
- **Porajajoča se pismenost** – razvoj povezovanja tiska s pomenom. Ta proces se začne v zelo zgodnjem obdobju v življenju otroka in se nadaljuje vse do ravni konvencionalnega branja in pisanja.

Poučevanje pismenosti v duhu porajajoča se pismenosti temelji na načelih:

- Otroka pritegnemo k branju in pisanju
- Ustvarimo tiskovno bogato okolje (literatura, znaki, napisi, pisala, računalniki, papir...)
- Pisni jezik je pomemben del dogajanja v skupini
- Igre in učenje v katerih je pisni jezik pomemben za doseg ciljev (Teale, 1995).

STOPNJE PORAJAJOČE SE PISMENOSTI (B.D.Jurišić)

1. stopnja

- Tisk iz okolja
- Poznavanje nekaterih napisov iz ožjega okolja (LEGO, POKEMON, KINDER...).

2. stopnja

- Razumevanje govora in razumevanje, da tisk prinaša sporočilo
- Tisk iz širšega okolja (Mercator, ločevanje črk od drugih znakov)
- Razumevanje govora
- Preprosta navodila.

3. Stopnja PPS – razumevanje pravil tiska

- Pojmovanje tiska (smer branja, začetek in konec zgodbe, naslov na kuverti, enaka beseda v besedilu).
- Izgradnja temeljnih jezikovnih pravil in pravil tiska (ponavljanje stavkov, ponavljanje besed).

4. Stopnja PPS – črkovno – glasovno vodilo

- Spoznavanje s črkami (poimenovanje črk, beseda-slika (ista črka, različna črka, STOP),
- Spoznavanje povezave med črko in glasom
- Jezikovno zavedanje – fonološko zavedanje /razdruževanje glasov, prvi glas, zlog, rime/.

5. Stopnja PPS – začetno branje

- Začetno branje z dekodiranjem /otrok prebere besede, krajše povedi z razumevanjem/.
- Obvladovanje jezika in njegove glasovne strukture
- Jezikovno obvladovanje /fonološko zavedanje - težje – združevanje in razdruževanje - in razumevanje navodil/

Dejavnosti za otroke na 1. in 2. stopnji PPS

- Razgovorno branje: **Poslušaj, ko mu odrasli berejo, Opazuje slike v knjigi, Poimenuje slike v knjigi, Ob slikah odgovarja na preprosta vprašanja, Prepozna knjigo po naslovnici, Izraža željo po skupnem branju, Zna rokovati s knjigo, Lista knjigo in pripoveduje**
- Tisk iz okolja (albumi)
- Prepoznavanje in pisanje imena
- Izumljeno pisanje
- Preproste vaje glasov (kocke – besede)
- Preprosta navodila (uganke)
- Spoznavanje z računalnikom

Dejavnosti na 3. stopnji PPS

- Razgovorno branje: namišljeno branje, zahteva po branju, kaže točno določeno besedo...Igre vlog z namišljenim pisanjem in branjem
- Pisanje imena, spoznavanje črk imena in povezovanje teh z glasovi,
- Navodila – zahtevnejša (oblike, barve)
- združevanje glasov v besede, prvi glas, rime
- Računalnik – pisanje

Dejavnosti na 4. Stopnji PPS

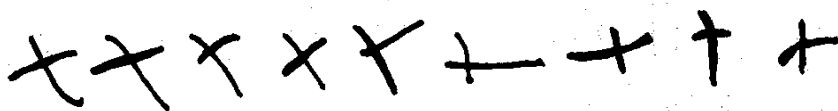
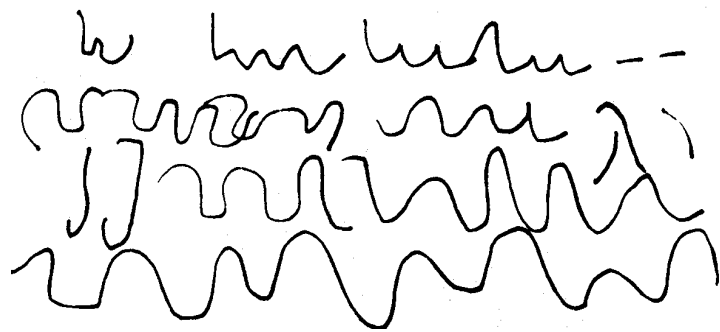
- Razgovorno branje (odgovarja na vprašanja, sprašuje, povezuje dogodke s svojimi doživetji, pripoveduje o prebranem).
- Učenje črk, povezovanje z glasovi.
- razdruževanje in združevanje glasov
- Navodila – zahtevnejša (2x, nasprotno)
- Fonološko pisanje – PIŠEŠ TAKO KOT GOVORIŠ
- Sestavljanje zbirk z začetno črko.
- Spoznavanje različnih funkcij tiska in dogovorov v zvezi s tiskom (inf, sporočilo.... Presledek, beseda, metajezik – črk, beseda...).
- Začetno branje besed (pomaga si z začetno črko).
- Računalniško opismenjevanje.

Dejavnosti na 5. stopnji PPS

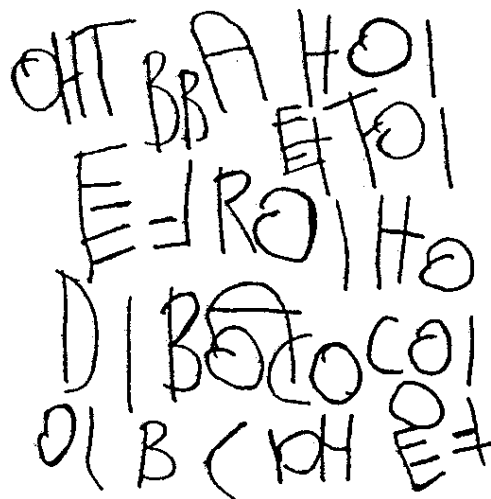
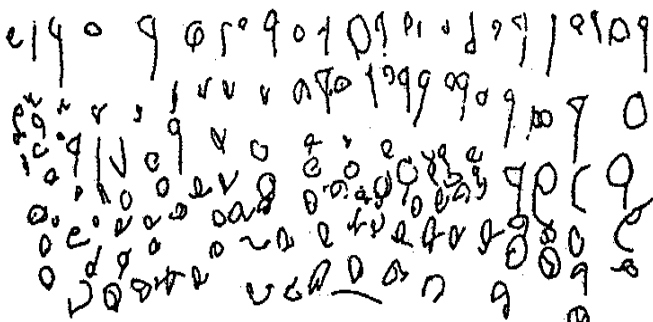
- Hitro poimenovanje črk, slik..., Zahtevna navodila (4 informacije),
- FZ – razdruževanje na glasove, združevanje smiselnih in nesmiselnih besed, izpuščanje začetnega glasu,
- Razgovorno branje v nadaljevanjih (tudi zakaj, kdo, ...).
- Branje z dekodiranjem, Pisanje (fonološke napake).
- Začenja pisati z določenim namenom (sporočilo, prošnja...),
- Bere z namenom, da bi razumel pomen.

Načela pisanja v obdobju PPS Mary Clay (Povej, kaj sem napisal, 1975, 1991).

NAČELO PONAVLJANJA

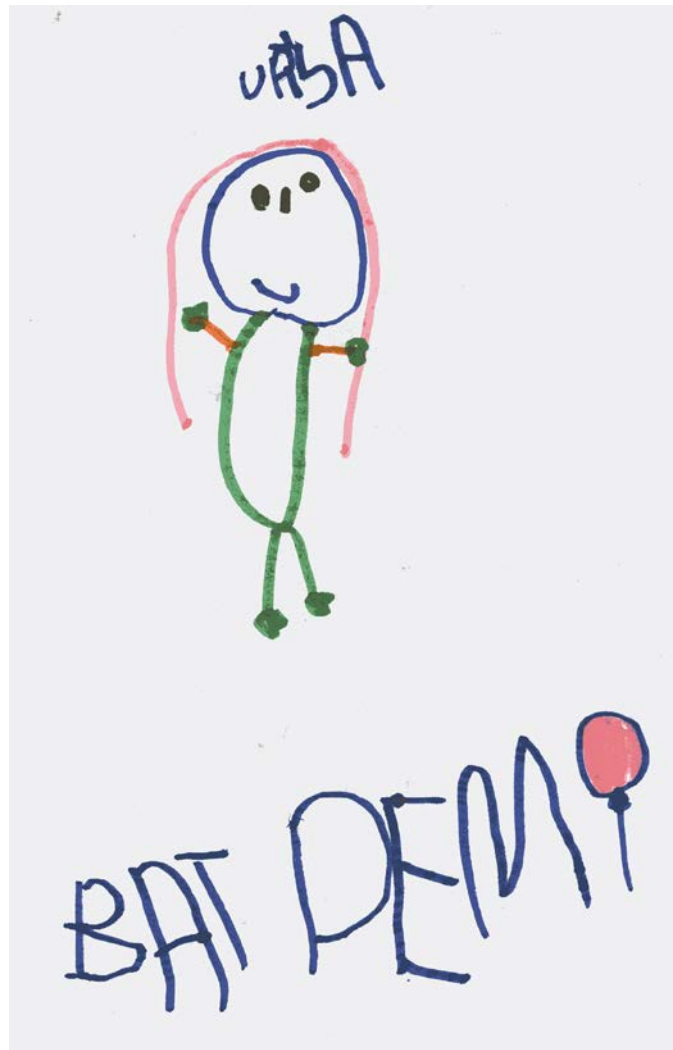
NAČELO RAZLIČNOSTI

NAČELO PROŽNOSTI – PRIBLIŽEK ČRK

O ND14T29KTOWUKJOW
K00yJtuwKModJKWJOL
KYJW9 HODMUY9OKJHL
OMV9DHDMPATAXLXKJXHL

Na tem mestu mi je bil všeč komentar predavateljice, češ tovrstni izdelki lahko spreminjajo svet. Pisanje prošenj je nekaj, kar dr. Jurišičeva zelo odobrava, ker se otrokom spleča in jih radi pišejo.

- Pisanje z jasno sporočilno vrednostjo
- BRANKA DAJ MI LIZIKO!
- Deklica Urša, 4 leta 11 mesecev

Zadnjih nekaj minut je bilo posvečenih vprašanjem staršev:

- ❖ *KAJ STORITI, ČE OTROK NAPAČNO DRŽI PISALO? Razložiti mu je treba, da bo tako težko pisal in da bo počasen. Sicer je pa pomembno, da otroka pohvalimo in ne kritiziramo.*
- ❖ *ALI SO MAGNETNE ČRKE IN KOCKE S ČRKAMI PRIMERNE? Čim večkrat otroku ponuditi za igranje. Pomembne so tudi rime in poigravanje z glasovi.*
- ❖ *VZGOJA V VEČJEZIČNIH DRUŽINAH - tu se je kar razvnela zanimiva debata. Predavateljica to vsekakor odobrava, pomemben pa je korekten odnos do vseh jezikov.*
- ❖ *OTROK UPORABLJA STARŠEM NERAZUMLJIV JEZIK - Starši moramo otroka spodbujati, da nam razloži in tolmači, kaj nam želi povedati.*
- ❖ *ČE BEREMO BRATCEM IN SESTRICAM, beremo vedno stvari primerne za starejšega otroka.*
- ❖ *PRI UPORABI KNJIŽNEGA ALI POGOVORNEGA JEZIKA JE ZELO POMEMBEN SOCIALNI ELEMENT.*
- ❖ *BRANJE ALI IZMIŠLJANJE PRAVLJIC - slednje le če ste prvovrstni pripovedovalci zgodb, sicer je zaželjeno branje, ker se bo otrok naučil zahtevnejšega jezika.*

S tem je jesenski del Šole za starše končan. Hvala odlični predavateljici in odlični publiki. Se vidimo spomladi.

Po predlogi dr. Branke Jurišić povzela Anja Černe